

ARTYKUŁY I ROZPRAWY

AGNIESZKA CIERPICH-KOZIEŁ* | AKADEMIA IGNATIANUM W KRAKOWIE

ELŻBIETA MAŃCZAK-WOHLFELD** | UNIwersYTET JAGIELLOŃSKI

ALICJA WITALISZ***

UNIwersYTET PEDAGOGICZNY IM. KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ W KRAKOWIE

Nowy słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie – założenia ogólne i mikrostruktura haseł

Słowa kluczowe: anglicyzm, zapożyczenie angielskie, kalka, słownik, korpus.

doi: <https://doi.org/10.31286/JP.00229>

1. Uwagi wstępne

W pierwszych latach XXI wieku Wydawnictwo Naukowe PWN postanowiło wydawać nową serię słowników – leksykony zapożyczeń z określonego języka. Jako pierwszy został opublikowany *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie* (SZN) pod redakcją Marka Łazińskiego (2008). Z kolei Elżbiecie Mańczak-Wohlfeld zaproponowano zredagowanie leksykonu zapożyczeń angielskich. Ukazał się on pod analogicznym tytułem *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie* (SZA) (Mańczak-Wohlfeld 2010a). Z powodu nie najlepszej sytuacji finansowej oraz zmiany profilu wydawnictwa zaprzestano publikowania dalszych słowników z tej serii, mimo że Stanisław Widłak zgłosił chęć opracowania leksykonu zapożyczeń włoskich występujących w języku polskim.

Wspomniany słownik zapożyczeń angielskich został opracowany na podstawie wyrazów z kwalifikatorami *ang.* bądź *amer.* wyekscerpowanych z trzech PWN-owskich słowników. Były to: *Wielki słownik wyrazów obcych PWN* (WSWO), gdzie znalazło się 3690 interesujących nas haseł, *Słownik wyrazów obcych PWN* (SWO) z 350 anglicyzmami i wreszcie *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN* (USJP) uwzględniający 126 pożyczek angielskich, co oznacza, że jako podstawę do zredagowania omawianego leksykonu dostarczono 4166 artykułów hasłowych. Jak widać, liczba haseł w wymienionych słownikach jest bardzo różna, co wynika z tego, iż uznano, że jeżeli wyraz występuje w WSWO, to już się nie wymienia go w pozostałych dwóch.

* agnieszka.cierpich@ignatianum.edu.pl; ORCID: 0000-0002-9669-550X

** manczak@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0002-7839-4957

*** alicja.witalisz@up.krakow.pl; ORCID: 0000-0002-2256-1269

Po ustaleniu, czy przedstawiony korpus zawiera rzeczywiste anglicyzmy¹, oraz po dodaniu nowszych pożyczek niezaświadczonych w powyższych źródłach w SZA zarejestrowano blisko 2500 anglicyzmów występujących w standardowej polszczyźnie. Były to pożyczki właściwe typu *dżem* < ang. *jam* i nieliczne pseudoanglicyzmy w rodzaju *happy end* wywodzące się od ang. *happy ending* (Mańczak-Wohlfeld 2010b).

Po upływie ponad dekady od publikacji SZA stwierdziłyśmy, że należy przystąpić do uaktualnienia słownika zapożyczeń angielskich. Pierwotnie zmieniona i rozszerzona wersja SZA miała się ukazać nakładem Wydawnictwa Naukowego PWN. Po pewnym czasie jednak zmieniono zdanie i zaproponowano tylko dodruk SZA. Uznałyśmy, że takie rozwiązanie nie ma sensu, co wydaje się oczywiste, biorąc pod uwagę tempo zmian zachodzących w języku, zwłaszcza na poziomie leksykalnym. Z tego powodu zwróciłyśmy się do Wydawnictwa Naukowego PWN o wyrażenie zgody na udzielenie odpłatnej licencji zezwalającej na wykorzystanie 75 procent zawartości SZA. W tym miejscu należy podziękować Akademii Ignatianum w Krakowie, która zgodziła się pokryć ten koszt, a także panu Adamowi Lejczakowi, prezesowi Księgarni Akademickiej, który wyraził chęć opublikowania *Nowego słownika*.

2. Rozumienie terminu *anglicyzm* w *Nowym słowniku*

Przed przystąpieniem do omówienia założeń *Nowego słownika* warto sprecyzować, co rozumiemy przez pojęcie *anglicyzmu*. Jak bowiem wiadomo, jest to taka jednostka leksykalna, która charakteryzuje się angielską fonetyką oraz angielską morfologią i przedostała się bezpośrednio do danego języka z angielszczyzny. Może to więc być wyraz rdzennie angielski lub też słowo innego pochodzenia, np. łacińskiego, greckiego czy holenderskiego bądź wywodzące się z tzw. języków egzotycznych. Inaczej mówiąc, zgodnie z tak rozumianą definicją bierzemy pod uwagę ostatnie źródło kontaktu językowego. Można jednak przez termin *anglicyzm* rozumieć również te wyrazy o proveniencji angielskiej, które przedostały się przez medium innych języków. Pojęcie *anglicyzm* może też obejmować zapożyczenia morfologiczne, kalki semantyczne, kalki i półkalki strukturalne przejęte z języka angielskiego, formacje hybrydalne z elementem angielskim oraz pseudoanglicyzmy. Przyjmujemy to drugie, szersze rozumienie terminu, podobne do zastosowanego w międzynarodowym projekcie GLAD (*Global Anglicism Database*; zob. podrozdział 4.1), z wyłączeniem formacji hybrydalnych, które traktujemy nie jako zapożyczenia, lecz jako derywaty tworzone na gruncie języka polskiego z elementem angielskim, np. *e-urząd* (por. Mańczak-Wohlfeld 2021).

Powszechnie wiadomo, że w ostatnim okresie znacznie powiększyła się liczba anglicyzmów występujących w polszczyźnie, między innymi za sprawą pandemii (np.: *lockdown*, *drive-thru*). Nie tylko jednak nowe zapożyczenia zostaną uwzględnione w *Nowym słowniku*, zdecydowałyśmy się bowiem poszerzyć jego zawartość o następujące typy pożyczek (uwzględnione

1 Gdyż częstokroć były to internacjonalizmy, którym błędnie przypisano pochodzenie angielskie, np. *klientelizm* wywodzący się od łac. *clientela*, lub wyrazy, których angielskie etymony nie występowały w dużych słownikach angielskich w rodzaju *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (COD), *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners* (MEDAL), *Cambridge Advanced Learner's Dictionary* (CALD), co świadczy o ich specjalistycznym charakterze, jak w wypadku hasła *kałakut* 'kogut indyjskiej rasy kur', i wreszcie hasła, którym niesłusznie przypisano kwalifikator *ang.*, np. *kasyno*, który to wyraz w rzeczywistości pochodzi od wł. *casino*.

w definicji terminu *anglicyzm*): kalki semantyczne, np. *konwencja* ‘spotkanie wyborcze’ < ang. *convention*, kalki strukturalne, jak *szklany sufit* < ang. *glass ceiling*, półkalki typu *długi drink* < ang. *long drink*. Wyeliminowana natomiast zostanie część haseł z SZA, które uznano za przestarzałe, np. *CD-R* ‘płyta kompaktowa służąca do jednorazowego nagrania czegoś’, nazbyt specjalistyczne, jak *CMYK* ‘zestaw kolorów podstawowych w druku wielobarwnym (niebieskozielony, purpurowy, żółty i czarny), z których w wyniku mieszania można otrzymać inne barwy; także: paleta kolorów możliwych do uzyskania w ten sposób; także technika generowania kolorów przez urządzenia wyjściowe, np. drukarkę, lub rzadko używane, co zostało sprawdzone w dostępnych korpusach języka polskiego, jak *dżemper/jumper* ‘rodzaj swetra’, który w NKJP wśród 400 kontekstów pojawia się tylko raz w tym znaczeniu, a poza tym występuje jako nazwa własna (film i marka samochodu). Podobny rezultat przyniosły kwerendy w dwóch innych korpusach: plTenTen i Monco PL. W *Nowym słowniku* wzięto pod uwagę występowanie anglicyzmów w korpusach (zob. rozdział 5), ale także w Internecie (głównie w mediach społecznościowych oraz w środkach masowego przekazu, które jako jedyne źródło poza słownikami było uwzględnione w SZA).

3. Zapożyczenia właściwe w *Nowym słowniku* – struktura haseł

Wiele elementów struktury haseł przeniesiono z SZA, począwszy od podawania wszystkich form graficznych, z tym że zostały one uszeregowane według frekwencji ich użycia na podstawie danych korpusowych. Kolejną informację stanowi wymowa, jeśli jest różna od polskiego zapisu graficznego. Nie podajemy skrótu *wym.*, który występuje w SZA, gdyż wydaje się oczywiste, że w nawiasie kwadratowym jest podana wymowa anglicyzmu używanego w języku polskim, co zostanie wyjaśnione we *Wstępie*. W tym miejscu warto zaznaczyć, że wymowę podajemy również w wypadku, gdy w polszczyźnie występują co najmniej dwa warianty graficzne: angielski i forma spolonizowana, która jest zazwyczaj odpowiednikiem fonetycznym anglicyzmu, np. *camping/kemping* [kemping]. Stosuje się uproszczony sposób zapisu fonetycznego, jaki przyjęto w SZA (zob. bardziej profesjonalną transkrypcję, np. w PSPWP), aby z *Nowego słownika* mogli korzystać przeciętni użytkownicy języka polskiego, a nie tylko lingwiści.

Po tej opcjonalnej informacji pojawia się skrót oznaczający część mowy, np.: rz. (rzeczownik), cz. (czasownik). W odróżnieniu od SZA dodano określenie *fraza* przy pożyczkach typu *cash and carry*. Ponadto postanowiliśmy nieco uprościć strukturę haseł przez pominięcie przy rzeczownikach i czasownikach form fleksyjnych, a jedynie przy rzeczownikach podajemy rodzaj gramatyczny lub rodzaje gramatyczne, gdy niekiedy pojawia się wahanie dotyczące przypisania rodzaju, np. *cherry/cherry brandy* ż/n. Należy zaznaczyć, że w przeciwieństwie do języka niemieckiego w polszczyźnie w zdecydowanej większości wypadków w sposób jednoznaczny jest przypisywany odpowiedni rodzaj gramatyczny.

Dalsze informacje to definicja (definicje) danego anglicyzmu. Przeważnie zostały one przeniesione z SZA, jakkolwiek gdzieś pojawiają się pewne modyfikacje, np. dotyczy to definicji wyrazu *banjo/bandžo* ‘muz. instrument muzyczny Afroamerykanów, rodzaj gitary o długiej szyjce, okrągłym pudle rezonansowym krytym napiętą błoną i o różnej liczbie

strun, gdzie leksem *Murzyn* został zastąpiony przez obecnie powszechnie używane słowo *Afroamerykanin*, które nie jest nacechowane i tym samym nie ma charakteru pejoratywnego.

Kolejnym elementem opisu hasła jest podanie angielskiego etymonu. Jeśli polska forma odpowiada angielskiej, zaznacza się <ang.>. Przy dwóch lub większej liczbie form graficznych występujących w polszczyźnie, spośród których tylko jedna odpowiada angielskiemu etymonowi, to tę formę się podaje. Jeżeli angielska forma różni się od polskiej, wówczas wskazuje się angielski etymon. Przyjmuje się, że wyrazy angielskie zaświadczone w staroangielskim lub średnioangielskim są jednostkami rodzimymi i nie podaje się ich etymologii. Przy pożyczkach, których angielskie odpowiedniki pojawiły się w późniejszym okresie, podajemy, podobnie jak w SZA, pochodzenie jednostki leksykalnej, np. <ang. *caravan*, z fr. *caravan* ‘karawan, przyczepa campingowa’, z pers. *kārwān* ‘karawana’>. Niejednokrotnie w opisie etymologicznym odwołujemy się do pożyczek angielskich, które występują jako odrębne hasła, np. **antystablishment** rz. m. ‘sprzeciw wobec skonwencjonalizowanych zasad społecznych, politycznych, ekonomicznych’ <ang. *antiestablishment*, z gr. *antí* ‘przeciw’ + → **establishment**>.

Poniżej przedstawiamy wybrany opis hasła z SZA:

appeasement [wym. epizment] -mentu, -mencie, *mrz.*, *blm.*, *odm* lub *ndm* | *polit.* polityka ustępstw wobec rosnących żądań któregoś z mocarstw, prowadzona w imię zachowania pokoju (termin stosowany dziś głównie w odniesieniu do polityki brytyjskiej wobec Niemiec w latach trzydziestych XX w.)

<ang. dosł. ‘uspokojenie, załagodzenie’>

Natomiast w *Nowym słowniku* hasło to przedstawia się następująco:

appeasement [epizment] rz. m. *polit.* polityka ustępstw wobec rosnących żądań któregoś z mocarstw, prowadzona w imię zachowania pokoju (termin stosowany dziś głównie w odniesieniu do polityki brytyjskiej wobec Niemiec w latach trzydziestych XX w.)

<ang. dosł. ‘uspokojenie, załagodzenie’>

Kolejną modyfikacją jest podawanie form derywacyjnych w ramach danego hasła, jeśli nie istnieją odpowiedniki w języku angielskim, np. **digitalizacja/dydigitalizacja**, **digitalizować/dydigitalizować**, **digitalny/dydigitalny** występują jako oddzielne hasła, gdyż mają swoje ekwiwalenty w angielszczyźnie: *digitization*, *digitalize*, *digital*. Przykład podania formy (form) derywacyjnej (derywacyjnych) może stanowić hasło **dumping**, które zawiera czasownik *dumpingować* (por. ang. *cz. to dump*) oraz przymiotnik *dumpingowy*, utworzone już na gruncie języka polskiego. W takim wypadku struktura hasła przedstawia się następująco:

dumping/damping [damping] rz. m. *ekon.* eksport towarów po cenach niższych niż istniejące na rynku kraju, do którego są eksportowane, nieraz niższych niż koszty produkcji, w celu wyeliminowania konkurencji i zdobycia lub utrzymania rynku; der.: *dumpingować*, *dumpingowy* <ang. *dumping*>

Podobne podejście zastosowano we wcześniej wydanym *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages* (2001), zawierającym polskie anglicyzmy wraz z derywatami, jeśli nie występują one w angielszczyźnie jako osobne jednostki leksykalne. Przy czym nie podajemy form dokonanych czasowników w rodzaju *sfejkować* od *fejkować*, wychodzimy bowiem z założenia, że polszczyzna jest bardzo kreatywna w tym zakresie i przypuszczalnie wiele form mogłoby zostać pominiętych.

W SZA nie ujęto form derywacyjnych utworzonych na gruncie języka polskiego, co można wytłumaczyć tym, że odmienne były założenia przy redagowaniu tego leksykonu, a ponadto w miarę upływu czasu zapożyczenia się asymilują i tym samym podlegają procesom derywacyjnym. Szczególnie jest to widoczne przy tworzeniu feminatywów, których liczba w ostatnim okresie ze zrozumiałych powodów wzrasta.

3.1. Zapóżyżenia właściwe ostatniej dekady

Jak wspomniano powyżej, w SZA zawarto pożyczki zarejestrowane do roku 2010, a od tego czasu zbiór innowacji leksykalnych poszerza się tak raptownie, że wymaga pilnej uwagi badaczy kontaktu. Na przestrzeni ostatniej dekady wzrost dynamiki rozwoju technologicznego oraz zmian sposobów komunikowania się miał charakter bezprecedensowy. Transformacje te znajdują odzwierciedlenie w języku, w tym w widocznym napływie zapożyczeń angielskich do języka polskiego. Do *Nowego słownika* włączyliśmy anglicyzmy wyekscerpowane z języka pisanego i mówionego ostatnich lat, których użycie zostało odnotowane wielokrotnie i/lub poświadczone przez korpusy czerpiące z zasobów Internetu (zob. rozdział 5). Badania nad językiem pisanim objęły wybraną prasę tradycyjną i elektroniczną, portale internetowe, media społecznościowe, w tym platformy Twitter, Instagram i Facebook, wybrane portale plotkarskie oraz blogi. Język mówiony analizowano na podstawie telewizyjnych programów informacyjnych i śniadaniowych oraz nagrań w serwisie YouTube. Zbiór gromadzony był manualnie w sposób systematyczny w latach 2014–2022 przez tworzenie fotokorpusu oraz elektroniczną rejestrację anglicyzmów wraz z kontekstami ich występowania. Później frekwencję użycia każdej jednostki weryfikowano w korpusach (zob. rozdział 2) oraz przeglądano dodatkowe konteksty, w jakich się pojawiały, przez ręczne wykrywanie fraz w wyszukiwarce Google i w serwisach społecznościowych.

W toku prac wyodrębniono następujące pola tematyczne charakteryzujące się widoczną obecnością najnowszych anglicyzmów:

- technologie i nowinki technologiczne, np.: *pin pad* (w kasie samoobsługowej), *power bank*, *smartwatch*, *soundbar*,
- media społecznościowe, np.: *instagramer*, *instastories*, *followować*, *lajk*, *tweetować*, *podcast*, *zoomować*,
- rzeczywistość społeczno-polityczna, np.: *Brexit*, *exit poll*, *fake news*, *lockdown*, *NGO-sy*, *pushback*,
- życie w społeczeństwie i trendy, np.: *baby shower*, *body shaming*, *Black Friday*, *car sharing*, *cheat day*, *city break*, *dress code*, *dogsitter*, *event*, *eskortka*, *fejm*, *foodtruck*, *line up* (koncertu), *power couple*, *preppers*, *sexting*, *superfood*, *zero waste*,

- moda, np.: *denimowy, fashionista, fashion week, look, must have, oksfordki, oversize'owy, print, szoperka, sneakersy*,
- sport, np.: *airboarding, crossfit, slackline, street workout*,
- medycyna estetyczna, kosmetologia, np.: *booster* (1. o dawce przypominającej szczepionki, 2. skoncentrowany produkt kosmetyczny do twarzy typu krem lub serum), *linergistka, scrub*.

Na podstawie zebranego materiału obserwujemy tendencje typowe dla procesów zapożyczenia. W zbiorze znalazło się najwięcej rzeczowników, znacznie mniej czasowników i przymiotników oraz nieliczne przysłówki i wykrzykniki, np. *OMG, LOL*, a proporcje te są paralelne do tych otrzymanych przez czołowych badaczy kontaktu (por.: Whitney 1881; Haugen 1950; Fisiak 1961; Mańczak-Wohlfeld 1995). Warto przy tym zauważyć, że właśnie ze względu na dużą skalę zapożyczenia odnotowałyśmy większy w porównaniu z dekadami poprzednimi przyrost czasowników (np.: *lajkować, postować, sharować, streamingować, tapnąć, trollować, twerkować, vapować*), przymiotników (np.: *fejkowy, floatingowy, klikbajtowy, lifestyle'owy, patchworkowy, rentalowy* [np. *hulajnoga*], *sfokusowany, wiralowy*) oraz przysłówków (np.: *hardcorowo, randomowo, online'owo*). Uwagę zwraca również notowana na przestrzeni ostatnich kilku lat adaptacja graficzna wybranych jednostek leksykalnych, np.: *ifluencerka* → *influenserka* (kanał TVN Style), *like* → *lajk* (rz.). Proces ten, choć stopniowy, także cechuje dynamika większa niż przed rokiem 2010.

3.2. Kwestie problematyczne

W trakcie opracowywania zbioru najnowszych anglicyzmów należało określić, które z jednostek leksykalnych do słownika włączyć, a które z niego wykluczyć. Obecnie słownictwo specjalistyczne bardziej niż kiedykolwiek wcześniej wchodzi do użycia ogólnego, głównie za sprawą dostępu do wiedzy, przepływu informacji oraz wzrostu stopy życiowej i świadomości społecznej, co skutkuje poszerzeniem aparatu pojęciowego użytkowników języka. Klasyfikacji dokonaliśmy, jak już wspomniano, na podstawie badań korpusowych oraz analizy wyżej wymienionych sfer języka mówionego i pisanego. Do słownika włączyłyśmy terminy, które są używane bądź istnieją w świadomości pewnej części użytkowników języka lub większych grup społecznych, w tym:

- ekonomiczne, np. *pay gap*,
- psychologiczne, np. *borderline*,
- socjologiczne, np. *girlpower, milenials, slow life, stalking*,
- związane z technologią komputerową, np. *deepfake*.

Do słownika nie włączyłyśmy większości terminów profesjolektalnych oraz specjalistycznych, funkcjonujących w obrębie węższych wspólnot socjolektalnych.

Wreszcie trzeba wspomnieć, że zjawisko anglicyzacji przenika tkankę polszczyzny w sferach, których nie można było objąć ramami tworzonego słownika. Do zbioru nie włączono anglojęzycznych hashtagów oraz – poza nielicznymi wyjątkami – języka reklamy. Wedle definicji WSJP PAN *hashtag* to ‘wyrażenie poprzedzone znakiem #, które w komunikacji internetowej służy do oznaczania treści (wpisów, zdjęć, filmów), aby łatwiej można je było wyszukiwać’.

Anglojęzyczne hashtagi najczęściej występują w formie niezaadaptowanej, a ich obecność na ogół ogranicza się do mediów społecznościowych. Są one stosowane przez miliony Polaków, przykładowo 9,2 miliona użytkowników Instagrama w Polsce (Empemedia 2021) na co dzień wykorzystuje hashtagi typu: #photooftheday, #nofilter, #polishgirl, #followme. Również język reklamy przepełniony jest anglicyzmami, w tym anglojęzycznymi sloganami. Ten trend dominuje szczególnie m.in. w branży motoryzacyjnej (np.: *Skoda. Simply clever*, *Honda. The Power of Dreams*) czy kosmetycznej (np.: *Wibo Forever Better Skin*, *Isana Vitamin Booster*). Ponadto sygnalizujemy, że angielszczyzna używana jest do tworzenia określeń pseudonaukowych, wykorzystywanych głównie na użytek branży kosmetycznej i farmaceutycznej, np. *Hepatil Complex 4w1 z unikalną X formułą*².

4. Kalki językowe w *Nowym słowniku*

Nowością w *Nowym słowniku* jest ujęcie w nim kalk językowych, których obszerny zbiór zostanie zaprezentowany w osobnej, drugiej części słownika, co jest podyktowane względami pragmatycznymi związanymi z alfabetyczną kolejnością haseł. SZA z 2010 roku nie zawierał kalk językowych z kilku powodów. Po pierwsze, celem redaktorów słownika było zgromadzenie w jednym miejscu angielskich zapożyczeń właściwych, stąd, jak wspomniano, był on w znacznej mierze oparty na hasłach wcześniej opracowanych dla słowników wyrazów obcych Wydawnictwa Naukowego PWN. Po drugie, powstawał pod koniec pierwszej dekady XXI wieku, kiedy kalki angielskie nie były jeszcze tak powszechne i zauważalne jak obecnie. Bibliografia prac dotyczących kalk angielskich była wtedy jeszcze dość skąpa (Kurkowska 1976; Faust 1982; Mycawka 1991a, 1991b; Markowski 1992, 2000; Koziara 2003), a kalki, wymieniane jako pojedyncze przykłady, stanowiły zazwyczaj skromny udział w opracowaniach zapożyczeń właściwych (np. Mańczak-Wohlfeld 1995).

4.1. Źródła danych językowych

Kalki zgromadzone w *Nowym słowniku* zostały zaczerpnięte z kilku głównych źródeł. Monografia dotycząca anglosemantyzmów, w której omówiono ponad 300 angielskich zapożyczeń i kalk semantycznych w polszczyźnie (Witalisz 2007), zawiera dodatkowo pierwszy zbiór około 240 jedno- i wielowrazowych kalk strukturalnych, w tym frazeologicznych, pochodzenia angielskiego. Powstanie tego zbioru kalk było niejako efektem ubocznym badań nad zapożyczeniami semantycznymi, stąd został on zamieszczony w *Dodatku* do książki (Witalisz 2007: 305) wraz z komentarzem o potrzebie kontynuowania badań na tym polu ze względu na rosnącą liczbę tego typu zapożyczeń.

W kolejnej dekadzie dał się zauważyć dalszy napływ kalk strukturalnych i semantycznych z języka angielskiego, co odnotowano w publikacji z 2015 roku, w całości poświęconej angielskim kalkom strukturalnym, głównie frazeologicznym (Witalisz 2015). Zgromadzono tam ponad 550 kalk strukturalnych różnych typów, które sklasyfikowano na podstawie zebranego

² Zob. stanowisko nr 53/16/p-vii Prezydium Naczelnej Rady Lekarskiej z dn. 16.09.2016 r. w sprawie reklamy leków, wyrobów medycznych oraz suplementów diety, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/reklama-lekow-wyrobow-medycznych-oraz-suplementow-diety-286778054> (dostęp: 1 lutego 2023).

materiału z twórczym zastosowaniem typologii zaproponowanych wcześniej w polskiej i europejskiej literaturze przedmiotu. Omówiono także zagadnienia dotyczące identyfikacji kalk, sposoby wyróżniania różnych ich typów, procesy semantyczne towarzyszące tworzeniu tego rodzaju zapożyczeń oraz ich leksykalną adaptację i instytucjonalizację w języku polskim. Materiał językowy zawarty w obu cytowanych publikacjach poddano obecnie krytycznej analizie, w której wykorzystano dostępne korpusy języka polskiego (zob. rozdział 5).

Te dwa zbiory kalk angielskich stanowiły po części podstawę kolejnego zbioru anglicyzmów-kalk występujących w polszczyźnie, które wraz ze znacznie liczniejszymi anglicyzmami właściwymi zostały ujęte w międzynarodowej elektronicznej bazie anglicyzmów, obejmującej 20 języków indoeuropejskich, ugrofińskich oraz używanych w Azji, w ramach projektu GLAD (*Global Anglicism Database*)³. W latach 2016–2021 Elżbieta Mańczak-Wohlfeld i Alicja Witalisz, reprezentujące w projekcie język polski, zgromadziły niemal 3500 angielskich zapożyczeń właściwych oraz kalk strukturalnych i semantycznych, krytycznie oceniając wcześniejsze zbiory pod kątem okazjonalizmów, terminów specjalistycznych i wyrazów przestarzałych, których w bazie GLAD nie ujęto.

Trzeba pamiętać, że praźródłem wszystkich wymienionych zbiorów kalk były dane gromadzone mniej lub bardziej systematycznie od połowy pierwszej dekady XXI wieku i pozyskiwane manualnie z prasy drukowanej i elektronicznej, radia, telewizji, mediów elektronicznych i przestrzeni publicznej.

The screenshot shows the GLAD website interface. At the top, the title 'Global Anglicism Database' is displayed. Below it, there is a search bar and a table of results. The table has columns for 'langid', 'domestic', 'transliteration', 'variant', 'etymon', 'full_form', 'borrowid', 'definition', 'posid', 'inflection', 'phrasemicid', and 'gender'. The results show two entries for 'happy hour': one as a domestic word and one as a loan translation.

langid	domestic	transliteration	variant	etymon	full_form	borrowid	definition	posid	inflection	phrasemicid	gender
Polish	happy hour			happy hour		unadapted borrowing		noun			
Polish	Szczęśliwe godziny			Happy Hours		loan translation		noun			

Rysunek 1. Strona z bazy GLAD ilustrująca zapożyczenie właściwe i kalkę angielskiego wyrażenia *happy hour* w polszczyźnie

Źródło: <https://lex-it.inl.nl/lexitz/?db=glad> (dostęp: 1 lutego 2023).

3 Zob. opis projektu na stronie: <http://gladnetwork.org> oraz w: Mańczak-Wohlfeld 2021. Baza danych GLAD (wciąż w budowie) wraz z wyszukiwarką i możliwością edycji dostępna jest dla członków projektu pod adresem <https://lex-it.inl.nl/lexitz/?db=glad> i jest administrowana przez holenderski zespół językoznawczo-informatyczny: Nicoline van der Sijs i Jesse de Does z Instytutu Języka Niderlandzkiego (Instituut voor de Nederlandse taal).

Kies een tabel: (vooraf CTRL ingedrukt houden om tabel toe te voegen, of SHIFT voor tabel in nieuwe tab)

Kies een tabel: language_pol: 22.474 rij(en) gevonden Toon 10 rij(en)

ZOEK in gehele tabel: Add row Delete selected rows Upload data

Eerste Vorige 1 - 6 7 8 - 248 Volgende Laatste

langid	domestic	transliteration	variant	etymon	full_form	borrowid	definition	posid	inflection	phrasemicid	genderid	pronunciation	compounding	frequencyid	year
Polish	American dream			American dream		unadapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	amerykański sen		amerykańskie marzenie, amerykański mit	American dream		loan translation		noun	-	-	-				
Polish	amfetamina			amphetamine		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	amplituner			amplituner		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	amstaff		American Staffordshire terrier	American Staffordshire terrier		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	anchorman			anchorman		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	angledozer			angledozer		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	anglikanin			Anglican		adapted borrowing		noun	-	-	-				
Polish	anielski pył			angel dust		loan translation		noun	-	-	-				
Polish	aniol biznesu			business angel		loan translation		noun	-	-	-				

Eerste Vorige 1 - 6 7 8 - 248 Volgende Laatste

Naar clipboard Excel PDF Afdrukken

Rysunek 2. Strona z bazy GLAD ilustrująca wybrane angielskie zapożyczenia właściwe i kalki na literę A
 Źródło: <https://lex-it.in.nl/lexit2/?db=glad> (dostęp: 1 lutego 2023).

Zbiór kalk pochodzenia angielskiego jest na bieżąco uaktualniany, także przez porównanie jego zasobów ze zbiorem kalk angielskich sporządzonym dla języka duńskiego (GLAD, język duński, Henrik Gottlieb, Uniwersytet w Kopenhadze) oraz weryfikację, czy kalki angielskie wspólne polszczyźnie i duńszczyźnie są używane w języku hiszpańskim (Loan Translation Project, język hiszpański, Ramon Marti Solano, Uniwersytet w Limoges). Stąd należy się spodziewać, że w *Nowym słowniku zapożyczeń angielskich* kolekcja kalk angielskich będzie liczniejsza niż ta opracowana na potrzeby projektu GLAD.

4.2. Identyfikacja i pochodzenie kalk

Narzędzie do automatycznej ekscerpcji angielskich zapożyczeń właściwych z polskich korpusów nie zostało dotychczas, o ile nam wiadomo, opracowane, choć prawdopodobnie jest technicznie możliwe do zaprojektowania. Narzędzie takie stworzono dla języka hiszpańskiego (Álvarez Mellado 2021) oraz częściowo także dla języka norweskiego (Andersen 2012; Losnegaard, Lyse 2012; zob. szczegóły w Witalisz 2022). W wypadku kalk językowych zbudowanych z rodzimego materiału automatyczna identyfikacja nie wydaje się jak na razie możliwa. Wiąże się to ze zjawiskami polisemii i homonimii (Mańczak-Wohlfeld, Witalisz 2019) oraz brakiem semantycznych i pragmatycznych anotacji znaczeń w kontekście (zob. Lewandowska-Tomaszczyk, Wilson 2018: 179). Ekscerpcja kalk językowych odbywa się zatem manualnie i zależy od kompetencji językowych badacza kontaktu.

Identyfikacja wyrażenia, wobec którego zachodzi podejrzenie, że może być kalką, jest jedynie pierwszym krokiem w wieloetapowym badaniu diachronicznym, mającym potwierdzić

nie tylko obcą proveniencję analizowanego wyrażenia, ale także język, z którego pochodzi. Lektura bogatej literatury przedmiotu, obejmującej prace europejskie, w tym polskie, z zakresu teorii zapożyczeń publikowane od ponad stu lat (zob. obszerna bibliografia w Witalisz 2015: 59–69), podpowiada rozmaite kryteria wewnątrz- i zewnątrzjęzykowe służące do weryfikacji obcego pochodzenia innowacji językowej zbudowanej z materiału rodzimego. Spośród kryteriów, które okazują się najskuteczniejsze, należy wymienić (Witalisz 2015: 59 i n.):

(1) swoistość kulturową kalki, np.: *poprawność polityczna* < ang. *political correctness*, *dzieci kwiaty* < ang. *flower children*, *jesz, ile chcesz/możesz* < ang. *All you can eat*;

(2) prototyp historyczny, np. *strefa zero* < ang. *Ground Zero* ‘miejsce ataków terrorystycznych w Nowym Jorku, 11.09.2001’;

(3) kontekst użycia, tj. nowo utworzone wyrażenie użyte w tekście opisującym obce realia, np. *pierwsza córka* < ang. *First Daughter* ‘córka prezydenta’;

(4) kryterium autorstwa, np. *fakty alternatywne* < ang. *alternative facts*, sformułowanie użyte przez Kellyanne Conway, doradczynię prezydenta D. Trumpa, 22.01.2017;

(5) kontekst historyczno-językowy, tj. udokumentowany napływ zapożyczeń z danego języka związany z jakimiś wydarzeniami historycznymi, politycznymi, społecznymi;

(6) kontekst historyczno-niejęzykowy: np. wynalezienie komputerów i Internetu w Stanach Zjednoczonych wyzwała potrzeby nazewnicze w innych krajach, np.: *poczta elektroniczna* < ang. *e-mail*, *chmura* < ang. *cloud*;

(7) idiomatyczność, np. *gorący ziemniak/karlofel* ‘palący problem, którego rozwiązania nikt nie chce się podjąć’ < ang. *hot potato*;

(8) współlistnienie kalki i zapożyczenia właściwego, np. *happy hours* i *szczęśliwe godziny* < ang. *happy hour*;

(9) nietypowość kolokacji, np. *prać pieniądze* < ang. *money laundering*;

(10) wzór strukturalny niezgodny z zasadami gramatyki polskiej, np. *biznes wiadomości* < ang. *business news*;

(11) występowanie kalk o tym samym obcym etymonie w innych językach, np. *poprawność polityczna*, chiń. 政治正确 (dosł. ‘polityczna poprawność’), czes. *politická korektnost*, fr. *politiquement correct* (przym.)/*rectitude politique*, niem. *politische Korrektheit*, węg. *politikai korrektség*, wł. *correttezza politica*, ros. *политическая корректность*, hiszp. *corrección política*, szw. *politisk korrekthet* < ang. *political correctness*;

(12) typ pola tematycznego, np. słownictwo związane z komputerami, informatyką, biznesem, nauką, popkulturą.

Należy zaznaczyć, że niejednokrotnie kryteria zewnątrzjęzykowe (kulturowe) okazują się skuteczniejsze w ocenie pochodzenia kalk niż kryteria wewnątrzjęzykowe. Obecnie do weryfikacji statusu kalki poprzez chronologiczne porównania pierwszych autentycznych użyczeń wyrażen wykorzystuje się także korpusy obu języków w kontakcie (Witalisz 2015: 67; Zabawa 2017: 52). Dysponując zaawansowanymi narzędziami statystycznymi, status kalki danego wyrażenia można też zweryfikować za pomocą nowo opracowanej, czteroetapowej tzw. diachroniczno-kontrastywnej metody korpusowej (Andersen 2019).

Wśród problemów związanych z identyfikacją i określeniem proveniencji kalk wymieni-
 nimy dwa. Jeden z nich dotyczy kalk, które występują w seriach wyrażen współdzielących
 ten sam morfem lub tę samą jednostkę leksykalną, np.: człon *e-* w *e-książka* (< ang. *e-book*)
 i *e-handel* (< ang. *e-commerce*) czy przymiotnik *przyjazny* w *przyjazny dla środowiska* (< ang.
environment-friendly) i *przyjazny dla skóry* (< ang. *skin-friendly*). Jednoznaczne stwierdzenie,
 czy kolejne tego typu formacje, np. *e-urząd* i *przyjazna pożyczka*, są kalkami odpowiednich
 wyrażen angielskich, czy też rodzimymi formacjami utworzonymi na zasadzie analogii do
 wymienionych wcześniej kalk, nie wydaje się możliwe. Osobnym problemem jest związana
 ze statusem angielszczyzny jako języka międzynarodowego praktyka nazywania nowych pro-
 duktów, ruchów społecznych i innych zjawisk nazwami angielskimi, jak włoski ruch *Slow Food*,
 utworzony jako przeciwstawny ang. *fast food* i przekalkowany na język polski jako *wolne jedze-
 nie*. Powstaje zatem pytanie, czy jeśli koncept jest włoski, a nazwa angielska, to kalka *wolne
 jedzenie* jest pochodzenia angielskiego czy włoskiego.

4.3. Typy kalkowanych wyrażen ujęte w *Nowym słowniku*

W *Nowym słowniku* zostaną ujęte kalki strukturalne dokładne i niedokładne⁴ jedno- i wie-
 lowyrazowe, półkalki oraz zapożyczenia semantyczne, w tym kalki semantyczne, które ilu-
 strujemy poniżej:

- kalka strukturalna dokładna jednowyrazowa, np. *nowomowa* < ang. *newspeak*,
- kalka strukturalna dokładna wielowyrazowa, np. *pocałuj i jedź* < ang. *kiss and ride*,
- kalka strukturalna niedokładna jednowyrazowa, np. *żarciowóz* < ang. *foodtruck*,
- kalka strukturalna niedokładna wielowyrazowa, np. *mieć trupa w szafie* < ang. *to have
a skeleton in the cupboard*,
- kalki-akronimy, np. *ŚOZ* < ang. *WHO*,
- półkalka jednowyrazowa, np. *pracoholik* < ang. *workaholic*,
- półkalka wielowyrazowa, np. *długi drink* < ang. *long drink*,
- zapożyczenie semantyczne, np. *aplikacja* ‘program komputerowy’ < ang. *application*,
- kalka semantyczna, np. *chmura* ‘miejsce w Internecie do przechowywania danych’ <
ang. *cloud*,
- kalka semantyczna wielowyrazowa, np. *przypudrować sobie nos* ‘wciągać narkotyk’ <
ang. *to powder one’s nose*.

Wśród kalk wielowyrazowych dokładnych i niedokładnych ujętych w *Nowym słowniku*
wyróżnić można:

- wyrażenia rzeczownikowe, np. *finansowanie społecznościowe* < ang. *crowdfunding*,
- wyrażenia atrybutywne, np. *w tyle głowy* < ang. *at/in the back of one’s mind*,
- zwroty, np. *wychodzić z szafy* < ang. *to come out of the closet*,
- frazy, np. *Jabłko z wieczora, unikniesz doktora* < *An apple a day keeps the doctor away*.

4 Przyjmujemy, że niedokładność kalki wyznacza jedynie rozbieżność leksykalna między kalką i jej etymonem, np. pol. *czarny koń* w znaczeniu idiomatycznym < ang. *dark horse*, dosł. ‘ciemny koń’, oraz że rozbieżność formalna (składniowa i słowotwórcza) między kalką i obcym modelem, częsta w wypadku języków genetycznie odległych, nie świadczy o nie-
dokładności kalki.

Dla wymienionych głównych rodzajów kalk zaproponowano podtypy, takie jak: kalki odwrócone (*reversing*), nieodwrócone (*non-reversing*), analityczne (*analyzing*), syntetyczne (*synthesizing*), rozszerzone (*expanded*) oraz zwężone (*contracted*) (Witalisz 2015: 94)⁵, które dokładnie ilustrują rozbieżności formalne między kalką i jej etymonem. Nie będą one dodatkowo oznaczane w *Nowym słowniku* w związku z jego popularnonaukowym charakterem oraz faktem, że niektóre typy są stosunkowo rzadkie.

W *Nowym słowniku* nie zostaną ujęte słowa zamienniki, np. *sygnalist(k)a* ‘demaskator(ka)’ < ang. *whistle blower*, o ile nie współlistnieją z zapożyczeniem właściwym, np. *think tank* / *zaplecze intelektualne* < ang. *think tank*, ani formacje hybrydalne utworzone na gruncie języka polskiego i nieposiadające obcego modelu, np. *szafing* ‘bezgotówkowa wymiana odzieży’, *balkon party* ‘przyjęcie na balkonie’. Natomiast, jak wspomniano, w części pierwszej słownika, obejmującej zapożyczenia właściwe, zostaną dołączone pseudoanglicyzmy, takie jak *before party*, z odpowiednią anotacją.

Jednym z kluczowych problemów typologicznych, jeśli idzie o kalki strukturalne, jest klasyfikacja wyrażen typu: *obiad biznesowy* (< ang. *business lunch*), *skrzynka (e-)mailowa* (< ang. *e-mail box*), w których jeden z elementów jest rodzimym derywatem od wcześniej zapożyczonego rzeczownika (tu odpowiednio: *biznes* < ang. *business* i *e-mail* < ang. *e-mail*). Powstaje zatem pytanie, czy takie wyrażenia należy klasyfikować jako kalki, czy półkalki, szczególnie w wypadku, kiedy pożyczka została zaadaptowana graficznie i nie przypomina obcego modelu. Nad rozwiązaniem, które zostanie przyjęte w *Nowym słowniku*, wciąż trwają prace.

4.4. Struktura hasła słownikowego dla kalki

Hasło słownikowe dla kalki zawiera: (1) typ kalki, (2) etymon angielski, (3) znaczenie, zdefiniowane na podstawie jej użycia w polszczyźnie z adnotacją, jeśli różni się ono od znaczenia etymonu, oraz opcjonalnie (4) kwalifikator podany kursywą w wypadku słów specjalistycznych, (5) warianty leksykalne, (6) współlistniejący inny typ zapożyczenia oparty na tym samym etymonie wraz z odsyłaczem →, (7) pokrewne hasła ujęte w pierwszej części słownika wraz z odsyłaczem →.

W założeniu *Nowy słownik* ma charakter deskryptywny i rejestrujący, stąd ujęte zostaną warianty leksykalne kalk frazeologicznych występujące w korpusach języka polskiego.

Poniżej przedstawiamy przykładowe hasła dla kalk różnych typów:

chmura kalka sem. <ang. cloud> *inf.* miejsce w Internecie do przechowywania danych;

czarny kapelusz kalka <ang. black hat> *inf.* → **haker**, który narusza bezpieczeństwo danych komputerowych z błahego powodu, złośliwości lub dla osobistych korzyści, w odróżnieniu od → **białego kapelusza**;

⁵ Kalka odwrócona, np. *czynnik ludzki* < ang. *human factor*, kalka nieodwrócona, np. *śmieciowe jedzenie* < ang. *junk food*, kalka analityczna, np. *wojna w sieci* < ang. *network war*, kalka syntetyczna, np. *równowaga sił* < ang. *balance of power*, kalka rozszerzona, np. *wszystko wliczone/włączone w cenę* < ang. *all inclusive*, kalka zwężona, np. *serwis społecznościowy* < ang. *social networking service*.

drapacz chmur kalka <ang. skyscraper> budynek wielopiętrowy (por. → skyscraper ad);

krwawa Mary półkalka <ang. Bloody Mary> drink alkoholowy z wódki, soku pomidorowego i przypraw;

mieć motylki w brzuchu kalka <ang. to have butterflies in one's stomach> czuć ekscytację, gdy jest się zakochanym (por. znaczenie ang. 'czuć niepokój przed np. wystąpieniem publicznym, testem');

zapora/ściana ogniowa kalka <ang. firewall> *inf.* zapora ograniczająca przepływ danych komputerowych i chroniąca serwer sieciowy przed uszkodzeniem lub nieautoryzowanymi użytkownikami (też: zapora sieciowa; → firewall).

5. Uwagi końcowe – weryfikacja frekwencji i użycia zapożyczeń i kalk w korpusach

Do weryfikacji użycia i frekwencji we współczesnej polszczyźnie zapożyczeń właściwych i kalk ujętych w *Nowym słowniku* wykorzystujemy trzy korpusy: Narodowy Korpus Języka Polskiego (<http://nkjp.pl>; Pęzik 2012), korpus monitorujący Monco PL (<http://monco.frazeo.pl>; Pęzik 2020) oraz korpus języka polskiego plTenTen dostępny w narzędziu Sketch Engine (<https://www.sketchengine.eu/pltente-polish-corpus/>). NKJP potwierdza użycie starszych zapożyczeń, które weszły do języka polskiego przed rokiem 2012, jak też pozwala na weryfikację pierwszego użycia anglicyzmów w polszczyźnie. Do weryfikacji najnowszej warstwy anglicyzmów służą korpusy Monco PL oraz plTenTen, automatycznie aktualizowane wielomilionowe zbiory tekstów czerpanych z Internetu. Wszystkie wymienione korpusy gwarantują socjolingwistyczne i gatunkowe zróżnicowanie tekstów.

Na obecnym etapie prac nad *Nowym słownikiem zapożyczeń angielskich* nie sposób ustalić dokładnej proporcji anglicyzmów właściwych do kalk, którą na podstawie wcześniej istniejących zasobów danych oszacowano jako 83 procent do 17 procent (Bańko, Witalisz 2018), tj. na jedną kalkę pochodzenia angielskiego przypada 4,8 anglicyzmu właściwego. Gromadzone dane każą przypuszczać, że ta proporcja może ulec zmianie na korzyść kalk. Zważywszy na niezwykle silny przyrost liczby zapożyczeń angielskich, związany z międzynarodowym charakterem angielszczyzny, jak i stale rosnącą dwujęzycznością Polaków, oraz na fakt, że w projektowanym leksykonie nie zostaną uwzględnione ani slang młodzieżowy, ani terminy profesjonalne, należy się spodziewać, że *Nowy słownik* nie odpowie wiążąco na pytanie o liczebność anglicyzmów w polszczyźnie. Zamiarem autorek jest pokazanie obecnego stanu wiedzy i rejestracja wycinka dynamicznie rozwijającej się polszczyzny.

Podziękowania

Składamy podziękowania naszym studentom oraz absolwentom Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie i Akademii Ignatianum, jak też współpracownikom i znajomym, którzy aktywnie uczestniczą we współtworzeniu zbioru i fotokorpusu anglicyzmów przez przesyłanie nam zdjęć wykonanych w polskiej przestrzeni publicznej.

Bibliografia

- Álvarez Mellado E. 2021: *Extracting English lexical borrowings from Spanish newswire*, „Proceedings of the Society for Computation in Linguistics”, vol. 4, artykuł 41 (online: <https://doi.org/10.7275/vegb-z188>, dostęp: 31 lipca 2022).
- Andersen G. 2012: *Semi-automatic approaches to Anglicism detection in Norwegian corpus data*, [w:] C. Furiassi, V. Pulcini, F. Rodríguez González (red.), *The Anglicization of European lexis*, John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia, s. 111–130.
- Andersen G. 2019: *Phraseology in a cross-linguistic perspective. Introducing the diachronic-contrastive corpus method*, „Studies in Variation, Contacts and Change in English (VARIENG)”, vol. 20 (online: <https://varieng.helsinki.fi/series/volumes/20/andersen/>, dostęp: 10 lipca 2022).
- Bańko M., Witalisz A. 2018: *O proporcji kalk i zapożyczeń właściwych w polszczyźnie*, [w:] K. Witzlack-Makarevich (red.), *Kalkierungs- und Entlehnungssprachen in der Slavia: Boris Unbegaun zum 120. Geburtstag: Mit einem Vorwort von George Thomas, Frank & Timme*, Berlin, s. 127–145.
- CALD: *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, red. M. Good, Cambridge University Press, Cambridge 1995/2008 (wyd. 3).
- COD: *The Concise Oxford Dictionary of Current English*, red. R.A. Allen, Oxford University Press, Oxford 1995.
- DEA: *A Dictionary of European Anglicisms. A Usage Dictionary of Anglicisms in Sixteen European Languages*, red. M. Görlach, Oxford University Press, Oxford 2001.
- Empemedia 2021: *Social media w Polsce 2021 – raport* (online: <https://empemedia.pl/social-media-w-polsce-2021-nowy-raport/>, dostęp: 31 lipca 2022).
- Faust M. 1982: *Anglicyzmy semantyczne – wyrazy modne*, [w:] J. Tokarski (red.), *Jezyk – teoria – dydaktyka. Materiały V Konferencji Młodych Językoznawców-Dydaktyków. Nowa Wieś Szlachecka 16–17 maja 1980*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Kielcach, Kielce, s. 157–171.
- Fisiak J. 1961: *Zapożyczenia angielskie w języku polskim: analiza interferencji leksykalnej*, niepublikowana praca doktorska, Uniwersytet Łódzki (maszynopis).
- Haugen E. 1950: *The analysis of linguistic borrowing*, „Language”, vol. 26(2), s. 210–231.
- Koziara S. 2003: *Strasznie, dokładnie*, „Jezyk Polski” LXXXIII, z. 4–5, s. 348–350.
- Kurkowska H. 1976: *Zapożyczenia semantyczne we współczesnej polszczyźnie*, [w:] J. Magnuszewski (red.), *Z problemów współczesnych języków i literatur słowiańskich*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 99–109.
- Lewandowska-Tomaszczyk B., Wilson P.A. 2018: *Sources of data and methodological foundations of a contrastive linguistic analysis of emotion concepts*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” LXXIV, s. 157–189.
- Losnegaard G.S., Lyse G.I. 2012: *A data-driven approach to Anglicism identification in Norwegian*, [w:] G. Andersen (red.), *Exploring newspaper language. Using the web to create and investigate a large corpus of Modern Norwegian*, John Benjamins, Amsterdam–Philadelphia, s. 131–154.
- Mańczak-Wohlfeld E. 1995: *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”, Kraków.
- Mańczak-Wohlfeld E. 2010a: *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Mańczak-Wohlfeld E. 2010b: *Uwagi na temat Słownika zapożyczeń angielskich w polszczyźnie*, [w:] M. Gibińska-Marzec, S. Widłak (red.), *Prace Komisji Neofilologicznej PAU, Polska Akademia Umiejętności*, Kraków, s. 73–84.
- Mańczak-Wohlfeld E. 2021: *Problemy związane z tworzeniem bazy zapożyczeń angielskich w języku polskim w ramach projektu GLAD (Global Anglicism Database)*, [w:] E. Horyń, E. Młynarczyk, P. Żmigrodzki (red.), *Jezyk polski – między tradycją a nowoczesnością. Księga jubileuszowa z okazji stulecia Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Kraków, s. 662–673.
- Mańczak-Wohlfeld E., Witalisz A. 2019: *Anglicisms in the National Corpus of Polish: Assets and limitations of corpus tools*, „Studies in Polish Linguistics”, vol. 14(4), s. 171–190 (online: DOI 10.4467/23005920SPL.19.019.11337, dostęp: 31 lipca 2022).
- Markowski A. 1992: *Nowsze anglicyzmy semantyczne w polszczyźnie*, „Poradnik Językowy”, nr 4, s. 156–160.
- Markowski A. 2000: *Jawne i ukryte nowsze zapożyczenia leksykalne w mediach*, [w:] J. Bralczyk, K. Mosiołek-Kłosińska (red.), *Jezyk w mediach masowych*, Upowszechnianie Nauki – Oświata „UN-O”, Warszawa, s. 96–111.
- MEDAL: *Macmillan English Dictionary for Advanced Learners*, red. M. Rundell, Macmillan Publishers Ltd., Oxford 2002.
- Mycawka M. 1991a: *O modyfikacji znaczeniowej wyrazu filozofia*, „Jezyk Polski” LXXI, z. 2, s. 93–105.
- Mycawka M. 1991b: *Opcja – wyraz modny we współczesnych tekstach politycznych*, „Jezyk Polski” LXXI, z. 3–5, s. 207–213.

- Pęzik P. 2012: *Wyszukiwarka PELCRA dla danych NKJP*, [w:] A. Przepiórkowski, M. Bańko, R. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk (red.), *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 253–279.
- Pęzik P. 2020: *Budowa i zastosowania korpusu monitorującego MoncoPL*, „Forum Lingwistyczne”, nr 20, s. 133–150.
- PSPWP: W. Lubaś, S. Urbańczyk, *Podręczny słownik poprawnej wymowy polskiej*, wyd. 2 rozszerzone, Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego i Fundacja dla Wspierania Humanistyki Polskiej, Kraków–Katowice 1993.
- SWO: *Słownik wyrazów obcych PWN*, red. B. Pakosz, E. Sobol, C. Szkiłdź, M. Zagrodzka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- SZA: *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie*, red. E. Mańczak-Wohlfeld, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- SZN: *Słownik zapożyczeń niemieckich w polszczyźnie*, red. M. Łaziński, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- Whitney W.D. 1881: *On mixture in language*, „Transactions of the American Philological Association (1869–1896)”, vol. 12, s. 5–26.
- Witalisz A. 2007: *Anglosemantyzmy w języku polskim – ze słownikiem*, Tertium, Kraków.
- Witalisz A. 2015: *English loan translations in Polish. Word-formation patterns, lexicalization, idiomatycity and institutionalization*, Peter Lang, Frankfurt am Main.
- Witalisz A. 2022: *Najnowsze metodologie badawcze w lingwistyce kontaktu i automatyczna ekscerpcja anglicyzmów*, „Język Polski” CII, z. 2, s. 5–22.
- WSJP PAN: *Wielki słownik języka polskiego PAN*, red. P. Żmigrodzki (online: <https://wsjp.pl>).
- WSWO: *Wielki słownik wyrazów obcych PWN*, red. M. Bańko, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- USJP: *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN*, red. S. Dubisz, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
- Zabawa M. 2017: *English semantic loans, loan translations and loan renditions in informal Polish of computer users*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.

Korpusy i źródła elektroniczne

- GLAD: Global Anglicism Database Network (<http://gladnetwork.org>).
- Elektroniczna baza anglicyzmów w 20 językach (<https://lex-it.inl.nl/lexitz/?db=glad>).
- Monco PL: Korpus monitorujący Monco (<http://monco.frazeo.pl>).
- NKJP: Narodowy Korpus Języka Polskiego (<http://nkjp.pl>).
- plTenTen: korpus języka polskiego w Sketch Engine (<https://www.sketchengine.eu/pltnten-polish-corpus/>).

Summary

A New Dictionary of Anglicisms in Polish – general assumptions and entry microstructure

Keywords: Anglicism, English borrowing, loan translation, calque, dictionary, corpus.

The paper presents the theoretical assumptions and content of *Nowy słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie* (*A New Dictionary of Anglicisms in Polish*) that is being compiled by three Kraków scholars. The dictionary will include the newest direct loanwords and various types of calqued expressions sourced in English. We discuss data sources, the solutions we adopted to structure the dictionary entries, as well as the criteria used for data selection. The paper also addresses methodological issues that concern the etymology, identification, excerption, classification and description of loanwords and calques of English origin.